

11. 2. 2008

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nejvyšší soud v bludném kruhu

Pilíř české justice má velký problém, řešení je v nedohlednu

Skóre: 0.98

Název zdroje: Respekt

Datum vydání: 11.02.2008

Nadpis: Nejvyšší soud v bludném kruhu

Podtitulek: Justice

Strana: 19

Rubrika: Česko

Autor: SILVIE LAUDER

Ročník: 19

Číslo: 7

Oblast: Časopisy - ekonomika a politika

Zpracováno: 11.02.2008 01:25

Identifikace: CERE20080211010025 cz

Klíčová slova: soudní (18x), zákonů (14x), soudce (14x), soud (12x), soudů (10x), právo (8x), odvolání (6x), právní (5x), soudům (5x), soudech (5x), moc (4x), soudních (4x), soudu (4x), soudcovská (3x), ústavně (3x), instituce (3x), advokát (2x), právníků (2x), soudkyni (2x), soudcovského (2x), kauze (2x), soudy (2x), zákona (2x), soudců (2x), ústavní soudkyně (2x), vrchních soudů (2x), soudci, Nejvyšší, trestními, právního, trestního, justice, zákonem, soudcům, krajský, žalobu, trestním, právníky, soudcích, notářské, soudců trestního, občanskoprávními, Nejvyššímu soudu, odvolacích soudů, Ústavního soudu, soudním orgánem, vrchního soudu, krajského soudu, porušení zákona, ministra spravedlnosti, soudce Krajského soudu, žalobě ministra spravedlnost, soudců občanskoprávního, ministr spravedlnosti, Nejvyššího soudu, soudní instituce, státní správy soudů, vojenských soudců, soudnictví, Soudcovský, Soudcovskou, Soudcovské, justičními, Žalobkyně, advokátní, Nejvyššího, evropských, Ústavní soud, soudní praxe, soudním řízení, Nejvyšší soud, Legislativní, legislativy, Vrchní soud, vrchní soudy, soudní moci

Pilíř české justice má velký problém, řešení je v nedohlednu

To úterní ráno bylo tak šedivé, studené a mrholivé, že si nešla ani zaběhat svoje obvyklé čtyři kilometry, což je její normální způsob, jak bojovat se stresem. "Tak si alespoň dám magnésii, ta prý působí proti stresu, obsahuje minerály, které pomáhají čelit extrémně zátěžovým situacím," usměje se drobná žena v černém kalhotovém kostýmu, když ve své rozlehlé kanceláři u sekretářky objednáva minerálku. "Poslední dobou jí vypiju opravdu hodně... Ale jako dcera zahraničního letce jsem do těch situací vybavená."

Iva Brožová, předsedkyně Nejvyššího soudu, má v poslední době ke stresu důvod: spor s prezidentem

Václavem Klausem o své odvolání, petici kolegů soudců proti její osobě, padesátimilionovou pokutu od ministerstva financí za pozdní vyúčtování investic, kárnou žalobu od ministra spravedlnosti. Není toho trochu moc? Sama Iva Brožová mluví o politickém útoku na nezávislost soudů a řada jejích kolegů souhlasně přitakává. Na druhou stranu spor o Brožovou odvádí pozornost od hlavního problému: vrcholná instituce české justice, která má fungovat jako pojistka proti selhání nižších soudů, má v Česku špatnou pověst. Kdo za to může a jak z toho ven?

Neviditelný a formalistický

Ostuda české justice. Neviditelný. Nepanuje tam dobrá atmosféra. Přetopený kotel. Nekompaktní těleso. Zpátečnický. Konzervuje právo. Rozhoduje formalisticky. Vydává protichůdná rozhodnutí. Ať už se zeptáte na Nejvyšší soud politiků či právníků, neřeknou vám nic, co by si vrcholný orgán české justice mohl dát za rámeček. Podle šéfa Nejvyššího správního soudu Josefa Baxy je soud vedený Brožovou "nečitelný, uzavřený a nepředvídatelný". "Soud nepůsobí jako kompaktní těleso, je prakticky neviditelný, to znamená, že neznáme jeho rozhodnutí, až na výjimky neznáme ani samotné soudce," myslí si předseda sněmovního ústavně-právního výboru Marek Benda (ODS). "Tak by Nejvyšší soud neměl vypadat."

O tom, že Nejvyšší soud není v dobré kondici, panuje v oboru všeobecná shoda, na podobně většinový názor novinář narazí, když se zeptá, kdo je za to zodpovědný: vina padá na hlavu předsedkyně Brožové. Přestože všichni oslovení experti zdůrazňují, jak si Brožové "lidsky váží", uznávají ji jako čestného člověka či dobrou soudkyni nebo ji částečně omlouvají jako někoho, kdo zkrátka na takovou funkci "není nejlíp vybavený" (advokát a exministr spravedlnosti Karel Čermák), jednou stojí v čele vrcholné soudní instituce a je za její pověst zodpovědná. "Předseda má dominantní vliv na rozhodování soudu," říká ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil. "Kontroluje výkonnost soudců, nebojí se jim vytknout nedostatky, reprezentuje celý soud, umí si dobře vybrat lidi." Podle Pospíšila si předsedkyně Brožová v tom směru nevede dobře.

Názor ministra Pospíšila by šel vzhledem k jeho neobvyklému návrhu na kárné řízení brát jako zaujatý, jsou tu ale další hlasy.

Jako šéfka soudu kupříkladu selhala Brožová v případě místopředsedy soudu Pavla Kučery, který k Nejvyššímu soudu před časem přitáhl další nežádoucí pozornost, když se opakovaně scházel s bývalým ministrem Pavlem Němcem a lidmi, kteří rozhodovali v kauze Jiřího Čunka. "Je to dnes problém Brožové, že mu za to nedá nějakou příšernou důtku," divil se tomu v Lidových novinách ombudsman a někdejší předseda Nejvyššího soudu Otakar Motejl. "Za mě by si tohle nikdy nedovolil. Nebo bych ho seřval. Udělal bych mu takové peklo, že by sám odešel."

Podle ministra Pospíšila jsou schopnými šéfy soudů třeba předsedkyně středočeského krajského soudu Věra Miřacká nebo šéf Nejvyššího správního soudu Josef Baxa. Právě druhý jmenovaný a způsob, jakým vede svůj soud, je Nejvyššímu soudu dáván za příklad nejčastěji: Baxa tým doplňuje o zajímavé právníky (ne vždy jde o kariérní soudce, ale kupříkladu lidi z akademické sféry), rozhodnutí soud pečlivě propaguje a už si stačil vybudovat pověst soudu, kde se rozhoduje odvážně a spravedlivě.

Kde je předsedkyně?

Expertí v případě Nejvyššího soudu přiznávají (a brání se tím sama Brožová), že zásadnější představu soudcovského sboru, od kterého vycházejí ta kritizovaná "formalistická" rozhodnutí, prostě udělat nemohla. "Bylo by nespravedlivé ji za všechno vinit, se složením soudu nemohla výrazněji hnout, ani kdyby byla svatý Petr," říká Baxa. Zatímco on stavěl "svůj" soud na zelené louce a víc než polovinu z třiceti soudců vybíral sám, Brožová zdělila tým šedesáti soudců, mezi nimiž je největší koncentrace bývalých členů KSČ v českém soudnictví, včetně skupiny někdejších vojenských soudců (za všechny předseda trestního kolegia Stanislav Rizman).

Jenže tady kritici namítají, že soudci, kteří přišli na Nejvyšší soud za působení Brožové, sice splnili

podmínku desetileté soudní praxe, ale jinak nijak zvlášť nevynikají. Pro srovnání - zatímco posledním přírůstkem Nejvyššího správního soudu z letošního ledna je známý a respektovaný právní teoretik a vysokoškolský učitel Zdeněk Kühn, jehož názory na nejrůznější právní otázky lze zjistit několika kliky myši, Nejvyšší soud naposled posílil poměrně neznámý soudce Krajského soudu v Brně Petr Šabata. Vedení Nejvyššího soudu to svádí na předsedy nižších soudů, kteří své kvalitní soudce nechtějí uvolnit.

Řada právníků navíc upozorňuje, že Iva Brožová neplní ani další nároky plynoucí z funkce - tedy, že hlava Nejvyššího soudu bude jakýmsi mluvčím všech soudců, bude vyvolávat a "moderovat" debatu o aktuálních tématech, bude soudce reprezentovat, bude "vidět", vystupovat na jejich obranu.

"Nejvyšší soud a čeští soudci vůbec by si zasloužili silnějšího a viditelnějšího předsedu," myslí si prezident Soudcovské unie ČR Jaromír Jirsa.

Jak je pozice Brožové oslabená, se ukazuje i v symbolické rovině, byť tady je to nejspíš zaviněné jejími spory s exekutivou - zatímco dříve sedával předseda Nejvyššího soudu na Hradě při oslavách vzniku republiky v první řadě, dnes už tam nesedí. Ombudsman Motejl připomíná setkání ministra Pospíšila a premiéra Topolánka s justičními funkcionáři, na něž nebyla šéfka Nejvyššího soudu pozvaná. "Vždyť je to trapné! Je tam pozván Baxa, je tam pozvaná Vesecká, ale není tam předsedkyně Nejvyššího soudu!" rozčilil se Motejl.

Pod tlakem

Zatímco rozpaky nad pověstí soudu jsou jaksi všeobecně sdílené, na otázku, jak vrátit soudu respekt, se odpověď hledá složitěji. Pátrání totiž vede k základní debatě, která probíhá kolem tuzemského soudnictví už dlouhá léta a v níž jde o dvě hlavní otázky - kdo má řešit problémy v soudnictví a nakolik má být tímto řešitelem ministr spravedlnosti? Podle jedné skupiny expertů se bude řešení hledat velmi těžko. "Kdy získá Nejvyšší soud opět respekt? Až opadá listí z dubu," vtipkuje předseda Legislativní rady vlády Cyril Svoboda (KDU-ČSL). "Je to složité a nemá to prakticky řešení. Nedá se to nijak ovlivnit." Přeloženo - musíme prostě počkat, až starší soudci odejdou do důchodu a nahradí je nová generace.

Ti, kteří činí zodpovědnou za stav soudu Ivu Brožovou, mají s odpovědí menší potíže - respekt se Nejvyššímu soudu vrátí, když odejde jeho současná předsedkyně. "Preferoval bych, kdyby sama odstoupila," říká poslanec Jeroným Tejc (ČSSD). "Nezískala respekt v minulosti a už se jí to zřejmě nepodaří. V situaci, v jaké je, se jí jen těžko začne dařit." Střídání v čele soudu by pomohlo i podle předsedy Ústavního soudu Pavla Rychetského. Řada právníků - byť se jim to moc nechce říkat veřejně - vlastně souhlasila s návrhem exministra spravedlnosti Pavla Němce pro prezidenta Klause na odvolání šéfky Nejvyššího soudu. A velkou podporu měl a má i důvod, který pro to uvedl - soud pod vedením Brožové "nesjednocoval judikaturu", tedy nevydával sjednocující stanoviska k rozdílným rozhodnutím nižších soudů. Tím lze ostatně také vysvětlit, proč stála Iva Brožová během svého boje s exekutivou tak osamoceně a téměř nikdo z kolegů se jí veřejně nezastal.

Jenže Brožová sama odcházet nehodlá a také to má svoji logiku: napřed čelila nezákonné snaze prezidenta Klause o její odvolání, teď zase velmi neobvyklé kárné žalobě ministra spravedlnosti nebo mimořádně vysoké pokutě od ministerstva financí za účetní chyby, když jiným soudům byly podobné chyby odpuštěné. Zkrátka chování prezidenta a vlády vůči Brožové skutečně zavání nepřípustným tlakem politiků na soud. Odstoupení v téhle situaci by se tedy rovnalo tichému souhlasu s tímto tlakem a na to jsou soudci velmi hákliví.

Celá věc se tak motá v bludném kruhu: Brožová i přes racionální výhrady neodstoupí a odvolat ji není možné, protože Ústavní soud zrušil tu pasáž zákona o soudech a soudcích, která umožňovala odvolat předsedu či místopředsedu soudu, pokud by "závažným způsobem nebo opakovaně porušil zákonem stanovené povinnosti při výkonu státní správy soudů". Dnes tedy může ministr spravedlnosti podat kárnou žalobu (jak to udělal Jiří Pospíšil) a rozhodne o ní kárný senát vrchního soudu. Pokud by se proti rozhodnutí Brožová odvolala, věc se přesune k "jejímu" soudu.

Zbourat a znovu postavit

Také proto ministr Pospíšil přišel se změnou, kterou mu vláda minulé pondělí schválila: odvolání předsedů soudů by navrhoval ministr spravedlnosti a rozhodoval by o něm nově vzniklý zvláštní kárný senát u Nejvyššího správního soudu, který by posuzoval výhradně chyby soudních funkcionářů. Od běžných kárných senátů by se toto "kvazisoudní těleso", jak mu říká ministr, lišilo hlavně tím, že by ho z poloviny tvořili "nesoudci" nominovaní předsedy advokátní, notářské a exekutorské komory. Tím by se měla narušit soudcovská solidarita, díky níž soudci často vycházejí z dnešních kárných řízení nepotrestáni. Takové řešení má sice velkou podporu u politiků (kývnout na Pospíšilovu novelu slibují i opoziční sociální demokraté), soudcům se však nelíbí a považují je za další pokus zasahovat do soudcovské nezávislosti.

Soudci sami reprezentovaní Soudcovskou unií ČR by si představovali spíše vznik samosprávné instituce - Rady soudní moci, v níž by vedle soudců seděli i zástupci politiků a která by rozhodovala nejen o prohrěscích soudců, jmenování soudců či rozpočtech soudů, o nichž by vyjednávala nikoliv s vládou, ale s parlamentem. Podobné instituce dnes k převládající spokojenosti fungují v patnácti evropských státech včetně Slovenska.

A konečně další skupina politiků a právníků považuje za nejlepší řešení vybudovat Nejvyšší soud znovu a jinak. Předseda sněmovního ústavně-právního výboru Marek Benda jde asi nejdál, když navrhuje zrušit vrchní soudy, rozpustit Nejvyšší soud a z celé této skupiny vybrat nejlepší soudce a z nich pak vystavět nový Nejvyšší soud. I když řada právníků rušení vrchních soudů podporuje ("Výkonnost našeho soudnictví by se pak zlepšila," říká třeba profesor Vojtěch Cepl) a ministr Pospíšil takový plán dokonce ohlásil loni na podzim, v nejbližších letech se ale nic takového nestane. "Zatím jsme rušení vrchních soudů odložili, možná k tomu dojde v dalším volebním období," sděluje ministr spravedlnosti. "Je to velmi složitý a drahý proces - museli bychom změnit desítky zákonů, změnit fungování nižších soudů, změnit celý soudní proces." Bendův návrh nicméně Pospíšil nezavrhuje: "Byla by to radikální změna, ale Nejvyšší správní soud byl postaven na zelené louce a funguje skvěle."

A že je těžké něco takového prosadit, ostatně ví i místopředsedkyně Ústavního soudu Eliška Wagnerová, která coby předsedkyně Nejvyššího soudu jeho "přestavbu" neúspěšně prosazovala koncem 90. let u tehdejšího ministra spravedlnosti Motejla. "Udělal to tak v Polsku hned po revoluci a dnes si to nemohou vynachválit," říká Wagnerová.

SILVIE LAUDER

"Kdy získá Nejvyšší soud znovu respekt? Až opadá listí z dubu." (Šéf vládní legislativy Cyril Svoboda)

Nejvyšší soud

Nejvyšší soud je vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud ČR a Nejvyšší správní soud ČR. Je tvořen dvěma kolegií - jedno se zabývá trestními věcmi, druhé občanskoprávními a obchodními.

Soud rozhoduje o tzv. mimořádných opravných prostředcích proti rozhodnutím odvolacích soudů, o stížnostech pro porušení zákona, sleduje a hodnotí rozhodnutí soudů, a když zjistí, že soudy v podobných případech rozhodují rozdílně, soud vydá stanovisko, jakýsi "návod" pro nižší soudy, jak v daném případě postupovat. Soudcovský tým se skládá ze sedmatřiceti soudců občanskoprávního a obchodního kolegia a dvaceti soudců trestního kolegia.

Loni se soudcům dostalo na stůl celkem 9062 případů, přičemž stačili rozhodnout o 8037 z nich. Nejvyšší soud v současné podobě vznikl spolu se samostatným Českem přeměnou federálního československého Nejvyššího soudu. Z původního českého Nejvyššího soudu vznikl dnešní Vrchní soud v Praze. Předsedu a místopředsedu soudu jmenuje prezident republiky. Prvním předsedou byl v letech 1993 až 1998 Otakar Motejl, další čtyři roky vedla soud Eliška Wagnerová.

Současnou předsedkyni Ivu Brožovou jmenoval tehdejší prezident Václav Havel na jaře 2002. V roce 2006 prezident Václav Klaus Brožovu odvolal, předsedkyně se však bránila u Ústavního soudu a ten jí vyhověl. Místopředsedou soudu je od roku 1993 Pavel Kučera. Na krátkou dobu byl před dvěma lety druhým místopředsedou soudu prezidentem Klausem jmenován exministr spravedlnosti Jaroslav Bureš - Ústavní soud však jeho jmenování zrušil.

Soud sídlí v Brně v památkově chráněné funkcionalistické budově, která byla ve třicátých letech postavena pro Všeobecný penzijní ústav, od šedesátých let tu sídlil krajský výbor KSČ.

Fotografie:

1. Správný člověk na nesprávném místě. (Iva Brožová)

foto MATĚJ STRÁNSKÝ

2. Jedna chybí. Proč ji nikdo nevolá? (Žalobkyně Benešová - vlevo - a ústavní soudkyně Wagnerová - vpravo - u manželky prezidenta)

foto ČTK

Zpracovatel: [Anopress IT a.s.](#)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz